

X, Y ve Z kuşağı bireylerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının incelenmesi *

Examination of the attitudes of X, Y and Z generation individuals regarding gender roles*

Hanife AKGÜL¹

Article History: Received: 21.12.2021 / Accepted: 25.01.2022

Makale Geçmişi: Geliş: 21.12.2021 / Kabul: 25.01.2022

DOI: <https://doi.org/10.47806/ijesacademic.1039180>

Abstract

The aim of this research is to compare the attitudes of X, Y and Z generation individuals towards gender roles and to examine whether there is a difference between generations in attitudes towards gender roles. For this purpose, the Gender Roles Attitude Scale was used. It was applied to a total of 443 participants, 84 of whom were in the X generation, 208 in the Y generation and 151 in the Z generation. When the views of the Participants on the sub-dimensions of the Gender Roles Attitude Scale, which are egalitarian gender role, female gender role, gender role in marriage, traditional gender role and male gender role, are examined, a statistically significant difference ($p<0.05$) was found between X-Y and X-Z generations. As a result of the research, it has been observed that the individuals in the X, Y and Z generation have an egalitarian gender understanding in general, but it is seen that the X generation participants have a more traditional understanding than the Y and Z generation participants. The results of the research are important because they reveal the gender perspectives for generations and studies in the field are limited in the literature.

Key Words: Gender, gender roles, generation X, generation Y, generation Z.

Özet

Bu araştırmanın amacı X, Y ve Z kuşağı bireylerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını karşılaştırmak, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumda kuşaklar arasında bir farklılaşmanın olup olmadığını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği kullanılmış olup ölçek; 84'ü X kuşağı, 208'i Y kuşağı ve 151'i Z kuşağında yer alan toplam 443 katılımcıya uygulanmıştır. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinin alt boyutları olan; eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolüne ilişkin görüşleri incelendiğinde verilerin büyük bir çoğunluğunda X-Y ve X-Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0.05$) olduğu saptanmıştır. Araştırma sonucunda X, Y ve Z kuşağında yer alan bireylerin genel olarak eşitlikçi cinsiyet anlayışına sahip olduğu gözlemlenmiş olmakla birlikte, X kuşağı katılımcılarının Y ve Z kuşağı katılımcılarına göre daha geleneksel bir anlayışa sahip oldukları görülmektedir. Araştırma sonuçları, kuşaklara yönelik toplumsal cinsiyete ilişkin bakış açılarını ortaya koymasından ve bu yönde çalışmaların literatürde sınırlı olmasından dolayı önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri, X kuşağı, Y kuşağı, Z kuşağı.

* Bu çalışma, 26-28 Kasım 2021 tarihleri arasında Çanakkale'de düzenlenen ULEAD, Eğitimde Araştırmalar Kongresi sunulan bildirden geliştirilmiştir.

1. Doç.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye, hanifeakgul@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8543-9343

1.Giriş

Günlük kullanımda birbirinin yerine kullanılabilen cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları çağrışım olarak benzese de farklı anlamlara sahip kavramlardır. Cinsiyet kavramı iki başlıkta ele alınabilir: Biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet. Bireyin doğuştan getirdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikler biyolojik cinsiyet kavramını ifade etmektedir. Yukarıda tanımlanan toplumsal cinsiyet kavramı ise insan ürünüdür, evrensel değildir, kültüre göre şekillenir ve kuşaktan kuşağa aktarılır. Bu aktarım birçok yolla gerçekleştirilir. Kültürel aktarım ve sosyal öğrenme örnek verilebilir. Medya araçları da aktarımın gerçekleşmesinde önemli rol oynamaktadır.

Dünyaya gelecek olan bebeğin cinsiyeti belli olduğu andan itibaren toplum onun doğacağı çevreyi cinsiyetine göre şekillendirmeye başlar. Örneğin; bebeğe giydirilecek kıyafetin rengi seçilirken kız bebek için pembe, erkek bebek için mavi renk tercih edilir. Kız çocuğundan sakın, uslu, zarif ve narin olması beklenirken oğlan çocuğundan güçlü, canlı ve hareketli olması beklenir. Toplumsal cinsiyet rollerinin çocuklara aşılana başladığı ilk yer ev ortamıdır. Çocukların ebeveynlerinden gördükleri cinsiyet rollerine dair algılarının temellerini oluşturmaktadır. Ev işlerinin tamamen annenin sorumluluğu olarak gözlemlenmesi, kız çocuktan anneye yardım etmesinin beklenmesi; aynı şekilde alışveriş ve fatura ödeme gibi sorumlulukları babanın yerine getirmesi, markete sürekli oğlan çocuğunun gönderilmesi çocukların bu görevleri cinsiyetle bağdaştırıp kalıp yargılar oluşturmalarına neden olacaktır. Oyuncaklarda ve oynanan oyunlarda da cinsiyet rollerine dayalı farklılıklar görülmektedir. Kız çocukları çoğunlukla “mış gibi” oyunlara (doktorculuk, evcilik, öğretmencilik) yönlendirilirken oğlan çocukları fiziksel/dışarı oyunlarına yönlendirilir.

Toplum kadından kibar, nahif, kırılğan, duygusal; erkekten ise cesur, girişken ve rekabetçi bir karakter yapısına sahip olmasını bekler. Duygusal olmak kadına atfedilen bir özellik olduğu için erkeğin duygusal davranması ya da ağlaması zayıflık olarak değerlendirilmektedir. Toplumun beklentilerine göre kadın her zaman bakımlı, zayıf ve zarif görünmeli; erkek ise güçlü olduğunu gösteren bir görünüme sahip olmalıdır. Daha kolay uykuya dalmaları için çocuklara anlatılan masallar da toplumsal cinsiyet rollerine dair birçok mesaj içermektedir. Masalın ana kahramanı olan kadın her zaman saf, zayıf, zarif ve güzel olarak tasvir edilmektedir. Güçlü olan kadınlar ise genellikle kötü huylu, şişman ve çirkin diye anlatılmaktadır.

Köseler (2009) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusunun nasıl ele alındığı incelenmiştir. Bulgular bölümünde masalarda toplumsal cinsiyet olgusu; meslek türleri, kişilerin en çok kimlerle gösterildikleri, en çok hangi mekanda gösterildikleri, en çok hangi cinsiyet özelliğini taşıdığı ve kişilerin aile hayatında cinsiyetlerine göre gösterilme biçimleri şeklinde beş kategoride ele alınmıştır. Öykü ve masal kitaplarında kadın ve erkeklerin meslek dağılımı incelendiğinde erkeklerin yapabileceği işlerin belirgin bir biçimde daha çeşitli olduğu görülmektedir. Öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu mekana göre incelendiğinde kadın karakterlerin %90'ı ev ve ev çevresinde, %8'i dış mekanda; erkek karakterlerin ise %35'i iç mekanda, %75'i dış mekanda resmedilmektedir. Bu mekanlarda gerçekleştirilen eylemler ise kadın için yemek masası hazırlama, bulaşık yıkama, örgü örme, televizyon izleme, bebek ile ilgilenme, çocuğu ile konuşma, odayı toplama gibi eylemlerdir. Erkek karakterlerin ise çalışma masasında çalıştığı, çocuklar ile bilgilerini paylaştığı, kurulum ya da tamirat işleriyle ilgilendiği,

çocuklarını uyardığı, işten döndüğü ya da bahçe ile ilgilendiği görülmektedir. Kahramanların kişilik özelliklerine bakıldığında erkek karakterlerin aktif, cesur, soğukkanlı, sorunları karşısında yılmayan kişiler olduğu; kadın karakterlerin ise pasif ve sorun karşısında ne yapacağını bilmeyen bir tutumda olduğu görülmektedir.

Çocuğun aile bireylerinden sonra örnek aldığı bir diğer kişi öğretmenidir. Öğretmenin toplumsal cinsiyete ilişkin tutumu, farkındalığı ve kullandığı dil bu konuda öğrencilerin geliştirdiği tutuma yansiyabilir. Ders kitaplarında da toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına yer verildiği görülmektedir. Sarıtaş ve Şahin (2018) tarafından ilkokul bir, iki ve üçüncü sınıflardaki hayat bilgisi ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerine yer verilme durumunu belirlemek amacıyla yapılan çalışmanın sonuçlarına bakıldığında aile içinde kadınların çoğunluklu olarak ev içi sorumluluklarda yer aldığı, çocuk bakımıyla ilgilendiği, ev dışında da çocuklarla, mutfakla bağlantılı olabilecek sorumluluklarının olduğu görülmektedir. Erkekler ise ev içi ve ev dışı sorumluluklarında güç ve otorite isteyen görevlerde yer almaktadır.

Toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında medyanın yadsınamaz bir rolü vardır. Reklamlar, diziler, filmler, gazete haberleri, dergiler, reklam panoları ve sosyal medya içerikleri; toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin davranış kodları iletmektedir. Gündüz Kalan (2010) tarafından Türkiye’de yayınlanan çocuk karakterlerin yer aldığı üç Kinder reklam filmini, toplumsal cinsiyet rollerinin konumlandırılışı bağlamında incelemek amacıyla yapılan çalışmada reklamlardaki kız/erkek çocukların ve annenin konumlandırılışının toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun olduğu belirtilmiştir. Sanal dünya kahramanları da çocuk için, ailesi ve sosyal çevresi gibi önem taşımaktadır. Çocuklar; kadın ve erkeğin, kız ve oğlan çocuğun konumlandırılışı ve davranış biçimleri gibi pek çok konuda bilgi veren kahramanları model almaktadır.

Toplum için örnek teşkil eden televizyon dizileri de toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında büyük bir role sahiptir. İnceoğlu ve Akçalı (2018) tarafından yapılan TÜSİAD Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Araştırması’nın sonuçlarına göre; dizilerdeki kadın-erkek ana ve yan karakter sayısı dengeliyken en çok izlenen dizilerde toplam görünürlüğün 2/3’ü erkeklere aittir. Kadınlar fiziksel özellikleriyle ön plandadır ve her üç kadın karakterden iki tanesi zayıftır. Şiddet ve tehdit içeren sahnelerde %79 erkekler rol alırken; ağlama ve hüznün içeren sahnelerde %73 oranında kadınlar rol almaktadır. Erkekler agresif ve kaba olarak gösterilirken kadın uysal ve hayalperesttir. Ebeveyn rollerinin %79’unda kadınlar görülmektedir. İş hayatında görünürlükleri ise sınırlıdır, iş içerikli söz ve eylemlerin %82’si erkeklerindir.

X, Y ve Z kuşaklarının doğum yılı aralıkları ve özellikleri

X kuşağı: 1965-1979 yılları aralığında doğan bireyleri kapsamaktadır. X kuşağı üyelerinin toplumsal sorunlara duyarlı, mücadeleci, küresel düşünceye sahip, işlerine sadık fakat özel yaşantıları arasındaki dengeyi korumaya özen gösteren, otoriteye saygılı, kültürel çeşitliliğe hoşgörülü olmasının yanı sıra farklı yaşam biçimlerine de uyum gösteren yapıları vardır. Onları kendinden önceki kuşaklardan farklılaştıran en önemli özellik ise cinsiyet eşitliğine ve bağımsızlıklarına verdikleri önem olmuştur. Bu kuşakta doğan kadınlar, ilk kez çalışma yaşamına adım atmıştır (Bayar, 2019).

Y kuşağı: 1980-1999 yılları aralığında doğan bireyleri kapsamaktadır. Y kuşağını diğer kuşaklardan ayıran en belirgin özellik teknolojiye olan bağlılıkları ve teknolojiyle gerek

iş yaşamında gerekse sosyal hayatta iç içe olmalarıdır. Y kuşağının genel özelliklerine baktığımızda, geçmişteki zorlukları yaşamadıkları için her şey her zaman böyleydi ve böyle olacak zannettikleri görülmektedir. Otoriteye karşı saldırgan bir tutuma sahip olup hızlı ulaşım hızlı tüketmek istemektedirler. Özgürlükçü, sabırsız, narsist, kitlesel olandan ziyade bireyselliği tercih eden özgüvenleri yüksek bireylerdir (Bayar, 2019).

Z kuşağı: 2000-2021 yılları aralığında doğan bireyleri kapsamaktadır. Genellikle iş birliğine yatkın, uluslararası fırsatları kovalayan, sadakat duyguları zayıf, yaratıcı ve amaç odaklı bireylerden oluşmaktadır (Çetin ve Karalar, 2016). Kuşak üyelerinin siyasal sosyal ve çalışma hayatında henüz çok fazla aktif bir rolü olmadığından bu grupla ilgili kaynak sayısı sınırlıdır. İnternet çağında ve teknolojinin içinde gözlerini açan kristal nesil; bilgisayar, akıllı telefon, tablet, cep telefonu, müzik çalar gibi yeni iletişim teknolojilerini kullanarak birden fazla görevi daha hızlı ve aynı anda yerine getirebilmesiyle diğer kuşaklardan farklılaşmaktadır (Metin ve Kızıldağ, 2017).

Literatür tarandığında farklı örneklem grupları üzerinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları inceleyen birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda toplumsal cinsiyet rollerine bakış açısı değerlendirilirken üniversite öğrencilerinin okudukları bölüme, meslek gruplarına özellikle de cinsiyet faktörüne göre karşılaştırmalar yapıldığı gözlenmiştir. Yaş faktörüne yönelik araştırmaların sınırlı olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmada X, Y ve Z kuşağı bireylerinin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarının incelenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmış ve bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. X,Y ve Z kuşağı bireylerinin eşitlikçi cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasında anlamlı fark var mıdır?
2. X,Y ve Z kuşağı bireylerinin kadın cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasında anlamlı fark var mıdır?
3. X,Y ve Z kuşağı bireylerinin evlilikte cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasında anlamlı fark var mıdır?
4. X,Y ve Z kuşağı bireylerinin geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasında anlamlı fark var mıdır?
5. X,Y ve Z kuşağı bireylerinin erkek cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasında anlamlı fark var mıdır?

İlgili Araştırmalar

Zubaroglu Yanardağ ve Özmete (2016)'nin yürüttüğü erkeğin bakış açısı ile toplumsal cinsiyet rollerini ve böylece toplumda erkeklerin hem kadına hem de erkeğe atfettikleri değeri belirlemeyi amaçlayan ve Ankara ilinin farklı ilçelerinde yaşayan 18-65 yaş aralığındaki erkek katılımcılarla gerçekleştirilen araştırmada, erkeklerin toplumsal cinsiyet algıları yaş gruplarına göre incelendiğinde; 25 ve daha küçük yaşta genç erkeklerin kadın cinsiyet rolleri ile ilgili büyük yaştaakilere göre (26-45 yaş grubu ve 46 yaş ve üzeri yaş grubu) daha eşitlikçi tutumlar içinde oldukları görülmüştür.

Gözütok, Toraman ve Acar Erdol (2017)'un ortaöğretim öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Öğretim Programına olan eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi üzerine yaptığı çalışmada öğrencilerin; geleneksel cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını benimsedikleri, şiddet eylemlerinin genellikle erkek öğrenciler tarafından çoğunlukla kız öğrencilere veya kadın öğretmenlere yönelik yapıldığı, bazı öğrenciler tarafından kadının

ikincil konumunun ayrımcılık olarak değerlendirilmediği, cinsiyetler arası etkileşimin sınırlandırıldığı, öğretmenler tarafından cinsiyet ayrımcılığı yapıldığı, okulda kadına yönelik şiddetin yaşandığı ve tepkisiz kalındığı ortaya çıkmıştır..

Paçacıoğlu (2018) tarafından Y Kuşağı, X Kuşağı ve Bebek Patlaması Kuşağındaki evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemek, aile işlevlerini değerlendirmek ve aile işlevleri ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yürütülen çalışmada katılımcılar hakkında bilgilere, aile içi rol ve sorumluluk dağılımına, karar verme biçimine, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlara, aile işlevlerini değerlendirme durumuna ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile aile işlevlerini değerlendirme durumu arasındaki ilişkiye ilişkin görüşler incelenmiş ve genel sonuçlar belirtilmiştir. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinden elde edilen ortalamalara ilişkin bulgular ile bu bulguların kuşak, cinsiyet ve öğrenim düzeyine göre dağılımları incelenmiştir. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinden elde edilen ortalamalar, kuşaklara göre incelendiğinde araştırma kapsamına alınan her üç kuşakta da toplumsal cinsiyet rolleri açısından eşitlikçi tutumlara sahip olanların daha fazla olduğu görülmektedir. Y Kuşağı; X Kuşağı ile Bebek Patlaması Kuşağından; X Kuşağı ise Bebek Patlaması Kuşağından daha eşitlikçi tutumlara sahiptir.

Çiçek ve Çopur (2018) tarafından Ankara’da yaşayan farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip ve 18 yaş üstü bireylerin kadınların çalışmasına ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, çalışmaya katılan bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. 30 yaş ve altı bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puan ortalamasının, 31-40 yaş aralığında olan bireylere oranla düşük olduğu belirtilmiştir. Diğer bir deyişle 31-40 yaş aralığında olan bireylerin 30 yaş ve altı bireylere göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha eşitlikçi bir tutuma sahip oldukları görülmüştür.

Can ve Girgin Büyükbayraktar (2018) tarafından erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını farklı açılardan değerlendirmek için gerçekleştirilen çalışmada erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile yaşları arasındaki farklılıklar gözlenmektedir. Elde edilen bulgulara göre erkeklerin yaşları arttıkça daha geleneksel tutuma sahip oldukları belirtilmiştir.

Özden ve Gölbaşı (2018) tarafından sağlık çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada sağlık çalışanlarının %77’si toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin bilgi sahibi olduğunu belirtmiş olup sağlık çalışanlarının %87’sinin ülkemizde toplumsal cinsiyete dayalı bir eşitsizlik olduğunu ve %86,8’sinin bu durumdan daha çok kadınların olumsuz olarak etkilendiğini ifade ettikleri bildirilmiştir. Çalışma sonucunda bu çalışmaya katılan sağlık çalışanlarının yaklaşık olarak 3/4’ünün toplumsal cinsiyet kavramı hakkında bilgi sahibi olduğu bildirilmiş olup sağlık çalışanlarının yaklaşık 1/4’ünün toplumsal cinsiyet kavramı hakkında bilgilerinin olmamasının dikkat çekici olduğu ifade edilmiştir. Bulgulara göre; hemşirelerin, kadınların, 35 ve üzeri yaş grubunda olan sağlık çalışanlarının daha eşitlikçi bir toplumsal cinsiyet algısına sahip olduğu ortaya konmuştur.

Koyuncu Şahin, Esen Çoban ve Korkmaz (2018)’in okul öncesi öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet eşitliğine ve Türk eğitim sistemindeki yerine ilişkin bakış açılarını ortaya koymak amacıyla yaptığı çalışmada; katılımcılar çoğunlukla toplumsal cinsiyet eşitliğini,

kadın ve erkeğin eşit hak ve fırsatlara sahip olmasından ibaret gördüklerini ortaya koymuştur. Araştırma sürecinde yapılan görüşmeler sonucunda özellikle erkek öğretmen adaylarından ikisinin söylemlerinde cinsiyetçi yansımalar tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının birçoğunda geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin algılar görülse de kadın öğretmen adaylarının bu algılarının daha çok farkında olduğu belirtilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre okul öncesi öğretmen adayları toplumsal cinsiyet eşitliğinin olması gerektiğine inandıklarını belirtse de birçoğunun söylemlerinin kalıp yargılar içerdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte öğretmen adaylarının yerleşmiş kalıp yargılı düşüncelere sahip oldukları, özellikle erkek öğretmen adaylarının bunu söylemlerinde daha çok belli ettikleri ifade edilmiştir.

Dalkılıç (2019)'ın farklı yaş gruplarında toplumsal cinsiyet rolleri algısının yansımalarını incelemek üzere yaptığı çalışmada; okul öncesi katılımcıların geleneksel toplumsal cinsiyet algılarının büyük çoğunlukla oluşmaya başladığının söylenebileceği yorumu yapılmıştır. Bununla birlikte okul öncesi erkek katılımcıların, kadın katılımcılara göre cinsiyet rolleri konusunda daha net biçimde konuştukları ve daha eşitlikçi düşünen kadın katılımcıların daha fazla olduğu bildirilmiştir. Bunun yanında ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite çağındaki katılımcılar arasında ise eşitlikçi düşünen kadın katılımcıların daha az olduğu; bunun nedeninin ise erkek çocuklarının daha fazla eşitlikçi düşünmeye başlamaları değil, kız çocuklarının zamanla cinsiyet rollerini daha çok içselleştirerek daha az eşitlikçi düşünmeye başlamaları olabileceği yorumu yapılmıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada X, Y ve Z kuşağı bireylerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını karşılaştırmak, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumda kuşaklar arasında bir farklılaşmanın olup olmadığını incelemek amacıyla nicel araştırma yöntemi ve teknikleri kullanılmıştır. Bu bağlamda çalışmada tek yönlü varyans analizi yöntemi (One Way Anova) kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, yaşları 14-56 arasında değişen bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise seçkisiz (rastgele, yansız) örnekleme yöntemi ile seçilmiş (Creswell, 2013) çalışmaya gönüllü olarak katılmaya karar vermiş, X Kuşağında yer alan 42-56 yaş aralığında 84 katılımcı, Y kuşağında yer alan 22-41 yaş aralığında 208 katılımcı ve Z Kuşağında yer alan 14-21 yaş aralığında 151 katılımcı oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan form iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm doğum yılı ve cinsiyet sorularını kapsamaktadır. İkinci bölümde Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) yer almaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği (TCRTÖ)

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği, üniversite öğrenimi gören öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla 2008 yılında Zeyneloğlu tarafından geliştirilmiştir. Toplam 38 maddeden oluşan Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği 1-5 arası puanlanmaktadır. Bu puanlama şekli ile ölçekten alınabilecek en yüksek puan

190; en düşük puan ise, 38 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan en yüksek değer öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğunu, en düşük değer ise öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeğinin Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı 38 madde için “0.92” olarak bulunmuştur. Bu sonuç, ölçek maddelerinin birbiriyle yüksek iç tutarlılığa ve yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir (Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011).

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar açısından X, Y ve Z kuşakları arasında farklılığın olup olmadığını test etmek amacıyla parametrik testlerden biri olan tek yönlü varyans analizi - One Way Anova testi uygulanmıştır. Araştırma kapsamında toplanan veriler SPSS Statistics 22.0 programı aracılığıyla analiz edilmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği puanları X, Y ve Z kuşağına göre karşılaştırılmış ve incelenmiştir. Tablo 1’de katılımcıların yaş aralıklarına göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Kuşaklara Göre Dağılımı

	Sayı	%
X Kuşağı	84	18,96
Y Kuşağı	208	46,95
Z Kuşağı	151	34,09
Toplam	443	100,0

Tablo 1’de görüldüğü üzere, toplam katılımcı sayısının %18,96’sını X kuşağında yer alan bireyler, %46,95’ini Y kuşağında yer alan bireyler ve %34,09’unu Z kuşağında yer alan bireyler oluşturmaktadır.

Tablo 2’de X, Y ve Z kuşağında yer alan bireylerin Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeğinden (TCRTÖ) aldıkları minimum ve maksimum puanlar yer almaktadır. Ölçekten alınabilecek minimum puan 38, maksimum puan 190’dır. Ölçekten alınan toplam puan ortalaması 95 ve üzeri ise örneklemin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumlara sahip olduğu; toplam puan ortalaması 95’in altındaysa örneklemin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumlara sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Kuşaklara Göre TCRTÖ Toplam Puan Aralıkları

	X±SS	Min	Max
X Kuşağı	144,7262±24,02877	81	188
Y Kuşağı	165,7933±21,02243	90	190
Z Kuşağı	164,2185±23,13666	44	190
Toplam	161,2619±23,69965	44	190

Tablo 2’de yer alan toplam puan ortalamalarına bakıldığında her üç kuşaktaki katılımcıların, eşitlikçi cinsiyet tutumlarına sahip olduğu yorumu yapılabilir. X, Y ve Z kuşağında yer alan bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının farklılaşp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Analiz adımlarına geçilmeden önce verinin homojenliği değerlendirilmiş ve analiz edilen veriler homojen bir dağılım göstermiştir. Analiz Sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Tek Yönlü Varyans Analizi Uygulanan Veri İçin Homojenlik Testi

	Levene Testi	Sd1	Sd2	p
Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutum Ölçeği Puan Ortalaması	1,149	2	440	,318

X, Y ve Z kuşağında yer alan bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının farklılaşp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 4 de verilmiştir.

Tablo 1. Tek Yönlü Varyans Analizi

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	p
Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutum Ölçeği Puan Ortalaması	19,778	2	9,889	28,598	,000

Tablo 4 incelendiğinde X, Y ve Z kuşağı bireylerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği puan ortalamaları, kuşak değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p=0,000<0,05$).

Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeğinde yer alan alt boyutların kuşak değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc Scheffe testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. X, Y, Z Kuşağı Bireylerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Ortalamaları Arasındaki Fark (Scheffe Testi)

Alt Boyutlar			Ortalama Farkları	Standart Hata	p
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	X Kuşağı	Y Kuşağı	-,35654*	,08674	,000
		Z Kuşağı	-,30168*	,09133	,005
	Y Kuşağı	X Kuşağı	,35654*	,08674	,000
		Z Kuşağı	,05486	,07174	,747
	Z Kuşağı	X Kuşağı	,30168*	,09133	,005
		Y Kuşağı	-,05486	,07174	,747
Kadın Cinsiyet Rolü	X Kuşağı	Y Kuşağı	-,92376*	,11340	,000
		Z Kuşağı	-,91678*	,11940	,000
	Y Kuşağı	X Kuşağı	,92376*	,11340	,000
		Z Kuşağı	,00699	,09378	,997
	Z Kuşağı	X Kuşağı	,91678*	,11940	,000
		Y Kuşağı	-,00699	,09378	,997
Evlilikte Cinsiyet Rolü	X Kuşağı	Y Kuşağı	-,30872*	,06469	,000
		Z Kuşağı	-,22688*	,06811	,004
	Y Kuşağı	X Kuşağı	,30872*	,06469	,000
		Z Kuşağı	,08184	,05350	,311
	Z Kuşağı	X Kuşağı	,22688*	,06811	,004
		Y Kuşağı	-,08184	,05350	,311
Geleneksel Cinsiyet Rolü	X Kuşağı	Y Kuşağı	-,73171*	,11278	,000
		Z Kuşağı	-,66420*	,11875	,000
	Y Kuşağı	X Kuşağı	,73171*	,11278	,000
		Z Kuşağı	,06751	,09327	,770
	Z Kuşağı	X Kuşağı	,66420*	,11875	,000
		Y Kuşağı	-,06751	,09327	,770
Erkek Cinsiyet Rolü	X Kuşağı	Y Kuşağı	-,41686*	,08620	,000
		Z Kuşağı	-,43601*	,09076	,000
	Y Kuşağı	X Kuşağı	,41686*	,08620	,000
		Z Kuşağı	-,01915	,07129	,965
	Z Kuşağı	X Kuşağı	,43601*	,09076	,000
		Y Kuşağı	,01915	,07129	,965

Tablo 5 incelendiğinde tüm alt boyutlarda X kuşağında yer alan bireyler ve Y kuşağında yer alan bireyler arasında Y kuşağı lehine istatistiksel olarak ($p < ,05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, Y kuşağı bireylerinin X kuşağı bireylerine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha eşitlikçi tutumlara sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Tüm alt boyutlarda X kuşağında yer alan bireyler ve Z kuşağında yer alan bireyler arasında Z kuşağı lehine istatistiksel olarak ($p < ,05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, Z kuşağı bireylerinin X kuşağı bireylerine göre toplumsal cinsiyet

rollerine ilişkin daha eşitlikçi tutumlara sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Y ve Z kuşağı bireyleri arasında tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p > .05$). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin veriler Tablo 5'te verilmiştir.

Araştırma kapsamında X, Y ve Z kuşağında yer alan katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri algısının yansımaları araştırılmıştır. Paçacıoğlu (2018) tarafından yürütülen çalışmada Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinden elde edilen ortalamalar, kuşaklara göre incelendiğinde araştırma kapsamına alınan her üç kuşakta da toplumsal cinsiyet rolleri açısından eşitlikçi tutumlara sahip olanların daha fazla olduğu ve Y Kuşağı; X Kuşağı ile Bebek Patlaması Kuşağından; X Kuşağı ise Bebek Patlaması Kuşağından daha eşitlikçi tutumlara sahip olduğu belirtilmiştir, sonuçlar bu araştırmanın sonuçları ile örtüşmektedir. Ölçekten elde edilen puan ortalamalarına bakıldığında bireylerin çoğunluğunun toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumlara sahip oldukları görülmüştür. Alt boyutlar incelendiğinde ise X kuşağında yer alan bireylerin Y ve Z kuşağında yer alan bireylere göre daha geleneksel tutumlara sahip oldukları saptanmıştır.

4. Tartışma ve Sonuç

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin etkileri tüm dünyada ve ülkemizde gözlemlenebilen ve son zamanlarda daha çok üzerine düşünülen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmişten günümüze tüm toplumlarda birey, biyolojik cinsiyet özellikleri nedeniyle toplum tarafından oluşturulan sınırları belirlenmiş bir kalıp içerisinde doğar. Erkek ve kadının davranışları, toplumdaki yeri, çalışma yaşamı, ev içi rolleri, görev ve sorumlulukları üzerinde biyolojik cinsiyete atfedilen yargıların izleri gözlemlenmektedir. Toplumsal cinsiyet algısı bireyi sınırlandırmakla birlikte ayrımcılığa, eşitsizliğe ve şiddete sebep olmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği özellikle kadınları olumsuz yönde etkilemektedir. Ev işleriyle ilgilenme, çocuk bakma gibi rol ve sorumluluklar yüklenen kadın iş yaşamında dezavantajlı bir konumda yer almaktadır. Kadının erkekle aynı işi yapmasına rağmen daha düşük ücretlerle çalıştığı, işyerindeki ataerkil düzen sebebiyle baskıya maruz kaldıkları bilinmektedir. Geçmişten beri süregelen düzen, içerisinde sorunlar olsa dahi devam etmektedir. İnsan ürünü olan toplumsal cinsiyet rollerinin en çok kültürel aktarım ile devamlılığını sağladığı görülmektedir. Bireyler, kültürle özdeşleşmiş bu rolleri düzenin bir parçası niteliğinde görüp sorgulamadan kabul etme eğilimindedir. Bununla birlikte medya araçlarının rolü konu üzerinde yadsınamaz bir etkiye sahiptir.

Yaş değişkenine yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında yaş ortalaması arttıkça bireylerin toplumsal cinsiyete yönelik daha geleneksel tutumlara sahip oldukları görülmektedir. Yapılan bu çalışmada da 1965-1979 aralığında doğan bireyleri kapsayan X kuşağı katılımcılarının; 1980-1999 aralığında doğan Y ve 2000 ve sonrasında doğan Z kuşağı katılımcılarına göre daha geleneksel tutumlara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte kuşakların ölçekten alınan toplam puan ortalamalarına göre eşitlikçi tutumlara sahip oldukları yorumu yapılabilir.

Yaş ve cinsiyet değişkenine bağlı araştırmaların yanı sıra ilkököl, ortaokul ve üniversite öğrencilerine yönelik toplumsal cinsiyet farkındalığı çalışmalarının etkileri üzerinde duran çalışmalara da rastlanmaktadır. Günümüzde konuya ilişkin bilinçlendirme çalışmalarına yer verilmesi toplumsal cinsiyete duyarlı bireyler yetişmesini destekler niteliktedir.

Bu sonuçlardan hareketle uygulamacılara yönelik şu öneriler getirilebilir:

- Yapılacak yeni araştırmalarda kuşak değişkeniyle birlikte diğer sosyo-demografik özelliklerin ve bunun yanında sosyo-ekonomik özelliklerin de incelenmesi araştırmanın kapsamını arttıracaktır.
- Yapılacak yeni araştırmalarda; X, Y ve Z kuşaklarının toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri ve toplumsal cinsiyet kapsamında mesleklere ilişkin bakış açıları arasındaki ilişki ortaya konulabilir.
- Yapılacak yeni çalışmalar; X, Y ve Z kuşağında yer alan bireylerin toplumsal cinsiyet rollerini edinim kaynaklarını belirlemeye yönelik olabilir.
- Araştırmaya ayrılan zamanın sınırlı olması ve pandemi şartlarının getirdiği olumsuz etkiler, veri toplama sürecini zorlaştırmış olup katılımcı sayısının beklenenden düşük olmasına neden olmuştur. Katılımcı sayısının arttırılması ve araştırmanın daha geniş bir zaman diliminde ele alınması daha genellenebilir sonuçlara varılmasını sağlayacaktır.
- Bu çalışmanın Türkiye'nin yedi ayrı bölgesinden eşit katılımcı sayılarıyla yapılması toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bölgesel farklılıkların saptanmasına ve katılımcı oranlarının daha net karşılaştırılmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Bayar, B. (2019). *Y kuşağı ve Türkiye'de Y kuşağı'na ilişkin çalışmalar* (Yüksek lisans tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Can, İ., & Girgin Büyükbayraktar, Ç. (2018). Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 355-372.
- Creswell, J.W. (2013). *Araştırma Deseni* (Çev. Selçuk Beşir DEMİR). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çetin, C., & Karalar, S. (2016). X, Y ve Z Kuşağı Öğrencilerin Çok Yönlü ve Sınırsız Kariyer Algıları Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 157 - 197.
- Çiçek, B., & Çopur, Z. (2018). Bireylerin Kadınların Çalışmasına Ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 1-21.
- Dalkılıç, R. A. (2019). *Farklı yaş gruplarında toplumsal cinsiyet rolleri algısının yansıması: Denizli örneği* (Yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Eraslan Çapan, B. (2019). Psikanaliz. Z. Karataş, & Y. Yavuzer içinde, *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları* (s. 25-55). Ankara: Pegem Akademi.
- Gözütok, F. D., Toraman, Ç., & Acar Erdol, T. (2017). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeğinin (TCEÖ) Geliştirilmesi. *İlköğretim Online*, 1036-1048.
- Gündüz Kalan, Ö. (2010). Reklamda Çocuğun Toplumsal Cinsiyet Teorisi Bağlamında Konumlandırılışı: 'Kinder' Reklam Filmleri Üzerine Bir İnceleme. *İletilişim Fakültesi Dergisi*, 75-89.

- İnceoğlu, İ., & Akçalı, E. (2018). *Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Araştırması*. İstanbul: TÜSİAD.
- Koyuncu Şahin, M., Esen Çoban, A., & Korkmaz, A. (2018). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ve Türk Eğitim Sistemindeki Yeri: Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Gözünden. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 735-752.
- Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu* (Yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Metin, S., & Kızıldağ, D. (2017). Kuşakların Kariyer Beklentilerinin Farklılaşması: Otomotiv Sektöründe Bir Araştırma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 340-363.
- Özden, S., & Gölbaşı, Z. (2018). Sağlık Çalışanlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 95-100.
- Paçacıoğlu, B. (2018). *Üç farklı kuşaktaki evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile aile işlevleri arasındaki ilişki* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sarıtaş, E., & Şahin, Ü. (2018). Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerine Üzerine Bir İnceleme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 463-477.
- Zeyneloğlu, S. (2008). *Ankara'da hemşirelik öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Zubaroğlu Yanardağ, M., & Özmete, E. (2016). Erkeklerin Bakış Açısıyla Toplumsal Cinsiyet Rollerine: Kadın ve Erkek Olmanın Değeri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 91-107.